

SZTUKA I KRYTYKA

ART AND CRITICISM

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
POLISH INSTITUTE OF WORLD ART STUDIES

nr 2 (149) luty

2025

SZTUKA I KRYTYKA / ART AND CRITICISM

Komunikat Zarządu

Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

2025, nr 2 (148) luty

Pod redakcją:

Jerzego Malinowskiego, Grażyny Raj i Marcina Teodorczyka (sekretarz)

**Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata /
Polish Institute of World Art Studies**

Adres redakcji:

00-032 Warszawa, ul. Foksal 11 – 6; 601 31 36 91

biuro@world-art.pl, www.world-art.pl

**Recenzenci: prof. dr hab. Anna Markowska i prof. dr hab. Jan Wiktor
Sienkiewicz**

Projekt okładki: Łukasz Aleksandrowicz

Copyright by Polish Institute of World Art Studies

ISSN 2544-9281

Zarząd prosi o wpłacanie składek i darowizn na konto Instytutu

24 1940 1076 3101 7420 0000 0000

**Członkowie od 1 stycznia 2022 roku płacą 20 zł miesięcznie,
doktoranci, emeryci i renciści 10 zł miesięcznie.**

Miesięcznik oraz publikacje Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata
można nabyć w: siedzibie Instytutu

oraz w Wydawnictwie Tako, ul. Słowackiego 71/5, 87-100 Toruń

tako@tako.biz.pl, www.tako.biz.pl

Spis treści:

Program Konferencji Jubileuszowej z okazji 25-lecia Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata, Warszawa 27-29 marca 2025

Konwersatorium

Aneta Pawłowska, *Jubileusz Profesor Eleonory Jedlińskiej oraz prezentacja książki „Ars inspiratio”*

Bożena Pysiewicz, *Plakaty Wojciecha Fangora*

Programy Konferencji Jubileuszowych z okazji 15- i 20-lecia Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata, Warszawa 28 marca 2015 i 18 stycznia 2020

PROGRAM

KONFERENCJI JUBILEUSZOWEJ

Z OKAZJI 25-LECIA

POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA

i poprzedzających go
Stowarzyszenia Sztuki Nowoczesnej w Toruniu (2000-2011)
oraz
Polskiego Stowarzyszenia Sztuki Orientu (2006-2011)

Pawilon wystawowy Stowarzyszenia Architektów Polskich
Warszawa, ul. Foksal 2, 27–29 marca 2025

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata jest jednostką naukową na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr 513/ Kat/ 2017 z 25 października 2017 roku.

Status Instytutu jako jednostki badawczej o charakterze „innego podmiotu prowadzącego głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły” został po pozytywnym zaopiniowaniu przez Komisję Ewaluacji Nauki potwierdzony decyzją Ministra Edukacji i Nauki w piśmie Departamentu Nauki MEiN DN-WIN.8801.77.2022.KS z dnia 18 lipca 2022 roku.

CZWARTEK 27.03.2025

9.00 - rejestracja

9.50 - Prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski (prezes Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata)

- Otwarcie

SZTUKA EUROPY, w tym POLSKI

10.00 - Prof. dr hab. Waldemar Deluga (Uniwersytet w Ostrawie; PISnSŚ)

- Badania nad sztuką bizantyjską i postbizantyjską w Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata

10.20 - Dr Marzena Królikowska-Dziubecka (PISnSŚ)

- Sztuka XVIII i początków XIX w. w badaniach Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

10.40 - Dr hab., prof., Agnieszka Bender (KUL; PISnSŚ)

- Baltazar Odescalchi - współtwórca Museo Artistico Industriale (MAI) w Rzymie (1873)

11.00 - Dr Jakub Zarzycki (UWr.; PISnSŚ)

- Edycja „Listy Henryka Siemiradzkiego”

11.20 – DYSKUSJA I PRZERWA

11.40 - Dr Jacek Tomaszewski (Muzeum Azji i Pacyfiku; PISnSŚ)

- Działalność Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata w zakresie ochrony zabytków

12.00 – Dr hab., prof. Piotr Majewski (UKSW; IPN; PISnSŚ)

- O przeszłości dla przyszłości. Konwersatorium "Muzea polskie w XX w."

12.20 - Dr Małgorzata Geron (UMK; PISnSŚ)

- Konferencje Sztuki Nowoczesnej w Toruniu

12.40 – Prof. dr hab. inż. arch. Piotr Marciniak (Wydz. Arch. Politechniki Poznańskiej; SARP; PISnSŚ)

- Krajowe i zagraniczne wydawnictwa oraz ich wpływ na polskie życie architektoniczne

13.00 - Dr Aleksandra Sumorok (ASP w Łodzi; PISnSŚ)

- Socrealizm. Mikrohistorie. Architekci o architekturze

13.20 – DYSKUSJA

13.40 - PRZERWA OBIADOWA

14.40 - Dr hab., prof., Eleonora Jedlińska (UŁ; PISnSŚ)

- Jean Fautrier (1898-1964) - "Był jednym z najważniejszych artystów XX wieku". Rzeźbiarz i malarz z Châtenay Malabry

15.00 – Dr hab., prof. Łukasz Guzek (ASP w Gdańsku; PISnSŚ)

- Fotografia jako narzędzie analityczne w sztuce konceptualnej lat 70.

15.20 - Dr Anna Dzierżyc-Horniak (KUL; PISnSŚ)

- *Sztuka, która wznieca niepokój* (2011). Kuratorski manifest-interwencja Andrzeja Turowskiego w Wenecji

15.40 - Dr Dorota Grubba (ASP w Gdańsku; PISnSŚ)

- „Najciekawsze rzeźby powstają w NASA”: przestrzenie antygrawitacyjne (Wanda Czełkowska; Tomasz Skórka); organiczność elektroniki (Marek Targoński; Viktoria Vesna); nieoznaczoność (Marta Branicka, Diller Scofidio + Renfro); postawy sztuki progresywnej

16.00 – Dr hab., prof., Małgorzata Stępnik (UMCS; PISnSŚ)

- Motyw *architecture parlante* w kinie XXI wieku

16.20 – Dr hab., prof., Agnieszka Gralińska-Toborek (UŁ; PISnSŚ)

- Wyzwania współczesnej estetyki - jak nadażyć za zmieniającym się światem

16.40 – DYSKUSJA I PRZERWA

SZTUKA ŻYDOWSKA

17.00 - Dr Renata Piątkowska (Muzeum Historii Żydów Polskich; PISnSŚ)

- Sztuka żydowska w Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata – konferencje, serie wydawnicze, spotkania

17.20 - Dr Tamara Sztyma (MHŻP; PISnSŚ)

- Sztuka żydowska – dzieje pojęcia a współczesne narracje

17.40 - Dr Magdalena Tarnowska (UKSW; PISnSŚ)

- Świat po Holokauście w twórczości ocalonych – artystów polsko-żydowskich - w latach 1945-1950. Wybrane przykłady.

[Dr Eleonora Bergman (PISnSŚ) – referat na prośbę autorki przeniesiony na sobotę]

- Synagogi XIX-wieczne w Polsce w 2025 roku: stan wiedzy]

18.00 – DYSKUSJA

Referat przeniesiony na prośbę autorki z soboty:

18.20 - Dr Katarzyna Zapolska (UMK; PISnSŚ)

- Badania nad technologią i techniką wykonania tkanin azjatyckich ze zbiorów polskich

PIĄTEK 28.03.2025

9.30 – Otwarcie

9.40 - Prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski (prezes PISnSS)

- O działalności Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata 2020-2025

10.00 - CZĘŚĆ OFICJALNA – odznaczenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Prof. dr hab. Jurij Biriulow (ASP we Lwowie; PISnSS)

- Do uczestników konferencji

10.40 - Dr Beata Biedrońska-Słota (PISnSS)

- Tkaniny w relacjach artystycznych Polski z Bliskim Wschodem - badania Oddziału Krakowskiego PISnSS

11.00 - Prof. dr hab. inż. arch. Jerzy Uścińowicz (Wydz. Arch. Politechniki Białostockiej; SARP; PISnSS)

- Granice architektury i sztuki pogranicza. Refleksje i inicjacje

11.20 - Prof. dr hab. Anna Markowska (UWr.; PISnSS)

- Od „Trikstera” do post-krytyki

11.40 - Dr Magdalena Ginter-Frołow (MAiP; PISnSS)

- Sztuka prowincji. Nowe spojrzenie na perskie malarstwo miniaturowe

12.00 - Tomasz Klejna (Wydawnictwo TAKO)

- O Wydawnictwie TAKO

12.10 - Grażyna Raj (PISnSS)

- O redakcji

12.20 – DYSKUSJA I PRZERWA

SZTUKA EUROPY I AMERYKI PÓŁNOCNEJ

12.40 - Dr Agnieszka Kluczewska-Wójcik (PISnSS)

- Relacje artystyczne polsko-francuskie w publikacjach Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata - podsumowanie i nowe perspektywy badawcze

13.00 – Dr Mariola Kazimierczak (Musée national du château de Malmaison)

- Michał Tyszkiewicz (1828-1897) – kolekcjoner sztuki antycznej

13.20 – Dr hab. Dominika Buchowska-Greaves (UAM; PISnSS)

- Polsko-brytyjskie kontakty artystyczne za przełomie 19/20 wieku: fascynacje, inspiracje, konfrontacje

13.40 - Dr hab. Maria Hussakowska-Szysko (PISnSS)

- Badania nad sztuką amerykańską XX wieku w Polsce

14.00 – PRZERWA OBIADOWA

15.00 – Dr hab., prof., Filip Pręgowski (UMK; PISnSS)

- Nowe wątki i interpretacje w polskich badaniach sztuki amerykańskiej

15.20 - Prof. dr hab. Jan W. Sienkiewicz (UMK; PISnSS)

- Konferencje i wydawnictwa PISnSS w drodze do "Słownika artystów polskich na obczyźnie od XIX do XXI wieku": Wielka Brytania, Francja, Włochy, Stany Zjednoczone, Kanada

15.40 - Dr Katarzyna Szrodt (PISnSS)

- Zadania i wyzwania badacza twórczości polskich artystów plastyków w Kanadzie

16.00 – Dr, prof., Łukasz M. Sadowski (ASP w Łodzi; PISnSS)

- Łodzianin w Italii, czyli o Davide Pacanowskim, architekcie i inżynierze

16.20 - Dr hab., prof. Joanna Kucharzewska (UMK; PISnSS)

- Badania nad architekturą w rocznikach „Studiów z Architektury Nowoczesnej”

16.40 – DYSKUSJA I PRZERWA

SZTUKA AMERYKI ŚRODKOWEJ I POŁUDNIOWEJ

17.00 - Dr Ewa Kubiak (UŁ; PISnSS)

- Mecenat artystyczny duchowieństwa w Cusco w okresie wicekrólestwa Peru

17.20 - Dr Karolina Zychowicz (UWr.; PISnSS)

- Obecność sztuki meksykańskiej w Europie Wschodniej w okresie zimnej wojny – zarys problematyki

17.40 - Dr Katarzyna Cytlak (UMK; PISnSS)

- Opcja dekolonialna a Europa Wschodnia. Kontakty między artystami z Ameryki Południowej i Europy Środkowo-Wschodniej w latach 70.

18.00 – DYSKUSJA I PRZERWA

Referat przeniesiony na prośbę autorki z soboty

18.20 – Dr hab. Agnieszka Staszczuk (UJ; PISnSS)

- Przegląd badań nad sztuką indyjską w działalności PISnSS

SOBOTA 29.03.2025

SZTUKA AZJI

9.00 – Dr hab., prof., Bogna Łakomska (ASP w Gdańsku; PISnSS)

- Badania nad sztuką Azji w roczniku „Art of the Orient” (2020-2024)

9.20 - Dr Joanna Wasilewska (PISnSS)

- Sztuka Azji w muzeach polskich

9.40 - Dr Bogusław R. Zagórski (Instytut Ibn Khalduna: PISnSS)

- Polska veduta Mekki: historia projektu, założenia i przebieg opracowania oraz prezentacja dzieła

10.00 - Karolina Krzywicka (MAiP; PISnSS)

- Polskie badania nad sztuką Azji Centralnej

10.20 – Prof. dr hab. Marzenna Czerniak-Drożdżowicz (UJ; PISnSS)

- Wisznuickie świątynie południa Indii (Tamilnadu) – z dala od głównych szlaków

[Dr hab. Agnieszka Staszczuk (UJ; PISnSS) – referat przeniesiony na piątek

- Przegląd badań nad sztuką indyjską w działalności PISnSS]

10.40 - DYSKUSJA I PRZERWA

11.00 - Maurycy Gawarski (PISnSS)

- „Dziennik chiński” Jerzego Grotowskiego. Odczytanie sinologiczne

11.20 – Dr hab. Ewa Rynarzewska (UW; PISnSS)

- Ofiara czy kolaborant? Aktor koreański w czasach okupacji japońskiej (1910-1945)

11.40 - Prof. dr hab. Estera Żeromska (UAM; PISnSS)

- Dramat japoński

12.00 – Katarzyna Anna Maleszko (PISnSS)

- Zbrodnia, demony i strach. Obrazy zła w sztuce japońskiej

12.20 PRZERWA OBIADOWA

13.20 - Dr Ewa Kamińska (UJ; PISnSS)

- Sztuka japońska w kontekście badań Oddziału Krakowskiego PISnSS

13.40 - Dr Magdalena Furmanik-Kowalska (PISnSS)

- O badaniach sztuki japońskich i chińskich artystek w Polsce i na świecie

14.00 - Dr Joanna Waclawek (PISnSS)

- Wystawa Współczesnej Tkaniny Artystycznej i Batiku Polskiego „POLA” –

Honorowy Patronat PISnSS nad pierwszą wystawą polskiej tkaniny w Muzeum

Narodowym Indonezji w październiku 2022 roku

[Dr Katarzyna Zapolska (UMK; PISnSS) – referat przeniesiony na czwartek

- Badania nad technologią i techniką wykonania tkanin azjatyckich ze zbiorów polskich]

14.20 – DYSKUSJA I PRZERWA

SZTUKA AFRYKI

14.40 – Dr Magdalena Łaptaś (UKSW; PISnSS)

- Specyfika badań nad ikonografią nubijską -- nowe identyfikacje wybranych malowideł

15.00 - Dr hab. Hanna Rubinkowska-Anioł (UW; PISnSS)

- Sztuka jako źródło w badaniach historycznych: przykład malarstwa etiopskiego

15.20 - Dr Marta Widy-Behiesse (UW; PISnSS)

- Sztuka i tradycje artystyczne w badaniach kulturoznawczych. Przykład Maghrebu w narracji Instytutu Świata Arabskiego w Paryżu

15.40 - Dr Nagmeldin Karamalla-Gaiballa (UW; PISnSS)

- Wykorzystanie badań nad tradycjami artystycznymi w Afryce w naukach politycznych

16.00 – Dr hab., prof. Aneta Pawłowska (UŁ; PISnSS)

- Fotografia z Afryki Południowej – między dokumentem a sztuką

16.20 – DYSKUSJA I PRZERWA

SZTUKA ANTARKTYDY

16.40 - Dr inż. arch. Andrzej Wojciech Kuryłek (JUKU Architekci; IARP; SARP)

- Architektura w środowisku ekstremalnym. Stacje polarne

Referat przeniesiony na prośbę autorki z czwartku:

17.00 - Dr Eleonora Bergman (PISnSS)

- Synagogi XIX-wieczne w Polsce w 2025 roku: stan wiedzy

17.20 – DYSKUSJA I ZAKOŃCZENIE KONFERENCJI

Pracownia Kultury i Sztuki Azji i Afryki prowadzona przez Wydział Orientalistyczny UW
oraz Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata zaprasza na

Konwersatorium

Sztuka i tradycje artystyczne Azji i Afryki

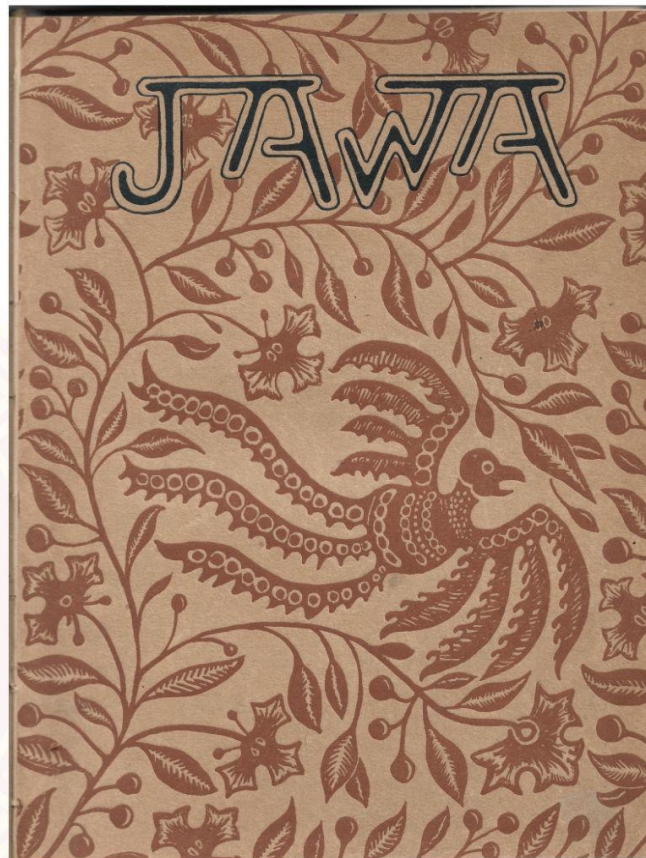
semestr letni 2024/2025

4 marca 2025 r. 17:00

ŚRODOWISKO ARTYSTYCZNE INDII HOLENDERSKICH (HOLENDERSKIEJ INDONEZJI) W 1. POŁ. XX W.

dr Joanna Wacławek

(Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata)

Google Meet: meet.google.com/trk-kfwm-gni

Aneta Pawłowska

Jubileusz Profesor Eleonory Jedlińskiej oraz prezentacja książki „Ars inspiratio”

14 lutego 2025 roku w Pałacu Alfreda Biedermanna w Łodzi odbyła się uroczystość jubileuszowa Profesor Eleonory Jedlińskiej, Prezeski Oddziału Łódzkiego Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata. Wybitna badaczka i wykładowczyni przez lata z pasją i zaangażowaniem rozwijała dyscyplinę historii sztuki na Uniwersytecie Łódzkim, kształtując kolejne pokolenia naukowców. Z tej okazji Jubilatce wręczono książkę pamiątkową pt. *Ars inspiratio. Studia dedykowane Profesor Eleonorze Jedlińskiej*, przygotowaną pod redakcją Anety Pawłowskiej, Krzysztofa Stefańskiego oraz Magdaleny Milerowskiej. Publikacja, wydana nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, jest dostępna w otwartym dostępie (open access), co umożliwi szerokiemu gronu odbiorców zapoznanie się z jej treścią.

Książka *Ars inspiratio* to zbiór tekstów poświęconych Profesor Eleonorze Jedlińskiej – wybitnej historyczce sztuki, nauczycielce akademickiej oraz wieloletniej kierownicze Katedry Historii Malarstwa i Rzeźby Uniwersytetu Łódzkiego. Publikacja odzwierciedla różnorodne nurty współczesnej humanistyki, ze szczególnym uwzględnieniem historii sztuki. Podzielona została na trzy części: *Spojrzenie w przeszłość*, *W kręgu sztuki żydowskiej* oraz *Sztuka nowa, spojrzenie w przyszłość*. Zawarte w niej teksty nawiązują do obszarów badawczych Profesor Jedlińskiej, obejmujących teorię i metodologię historii sztuki, sztukę żydowską oraz sztukę wobec Zagłady. Tom zainteresuje nie tylko historyków sztuki, ale także kulturoznawców, filozofów, historyków oraz architektów.

Podczas jubileuszowej uroczystości laudacje na cześć Profesor Jedlińskiej wygłosili prof. UŁ, dr hab. Aneta Pawłowska (Dyrektor Instytutu Historii Sztuki UŁ, PISSS) oraz prof. dr hab. Krzysztof Stefański (IHS, UŁ). Jubilatka zaprezentowała także wykład, w którym podzieliła się refleksjami na temat istoty badań w dziedzinie historii sztuki i humanistyki. Jej słowa, pełne głębi i inspiracji, szczególnie poruszyły młodych badaczy. Profesor Jedlińska

podkreśliła, że w swojej pracy podążała ścieżką wyznaczoną przez takich uczonych jak Aby Warburg i Erwin Panofsky – drogą prowadzącą przez różne obszary humanistyki i zacierającą granice między nimi. Zwróciła uwagę na uniwersalny charakter badań naukowych, mówiąc:

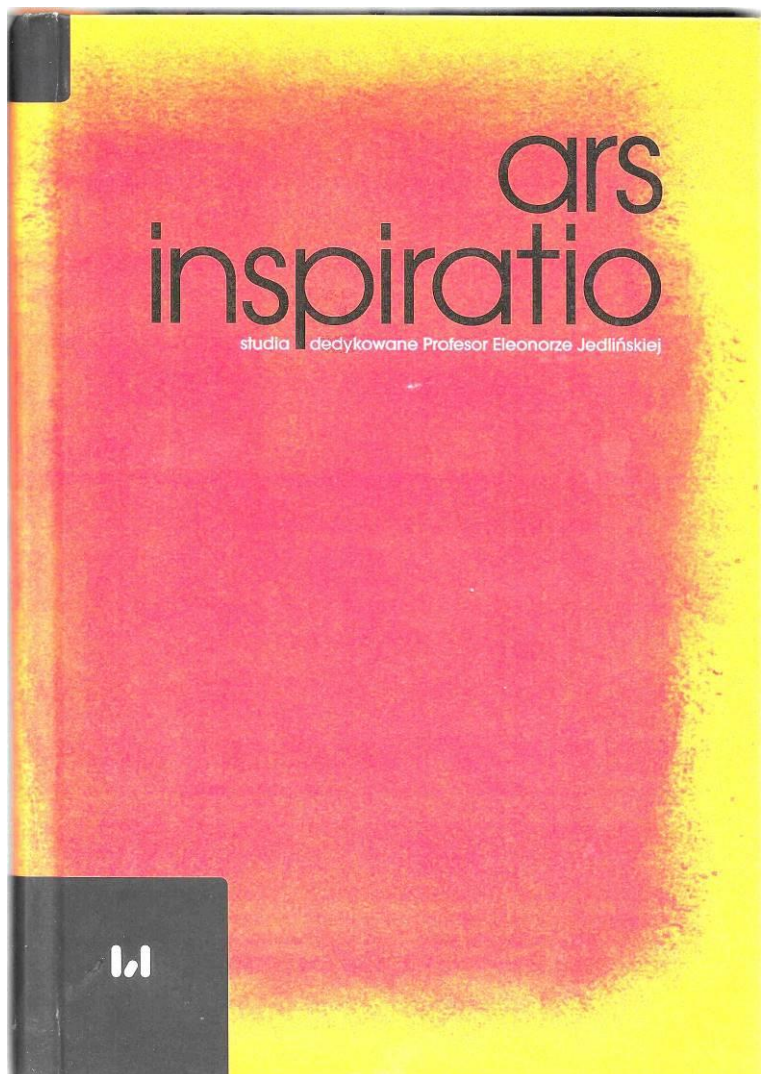
Naszymi wykładami i publikacjami wysyłamy listy do studentów, innych badaczy, różnych odbiorców, ale także do artystów, do przeszłości i do dzieł, które opisujemy.

Podkreśliła również, że zadaniem historyków sztuki jest *rozwiązywanie więzów między dziełami, poszukiwanie ścieżek, którymi tematy, motywy i idee wędrowały w czasie i przestrzeni.*

W wydarzeniu wzięli udział współpracownicy i przyjaciele Jubilatki, w tym m.in. prof. dr hab. Jerzy Malinowski, Prezes Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata, a także mąż Jubilatki, Jaromir Jedliński – znany krytyk i muzealnik. Uczniowie Profesor Jedlińskiej wyrazili wdzięczność za jej wieloletnią pracę w Instytucie Historii Sztuki UŁ oraz wkład w rozwój naukowy kolejnych pokoleń badaczy.

Księga *Ars inspiratio* stanowi nie tylko wyraz uznania dla dorobku naukowego i dydaktycznego Profesor Jedlińskiej, lecz także inspirację dla przyszłych badaczy. Publikacja dostępna jest w otwartym dostępie na stronie Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego i gorąco zachęcamy do jej lektury.

Bożena Pysiewicz

Muzeum Plakatu w Wilanowie

Plakaty Wojciecha Fangora

W twórczości Wojciecha Fangora, znanego na całym świecie malarza pulsujących, abstrakcyjnych kompozycji op-artowskich, plakat pojawił się przez przypadek. Artysta wspominał, że w 1949 roku poszukiwano grafika, który wykona plansze reklamowo-propagandowe dla Międzynarodowych Targów Poznańskich. Fangor opracował wówczas 12 projektów i zarobił kilka milionów złotych. Kwota ta umożliwiła mu zakup mieszkania przy ulicy Polnej 40 w Warszawie¹. W innej rozmowie Fangor przyznał: „Ta dwutygodniowa lekcja przygotowała mnie do późniejszych prac wystawienniczych, do współpracy z architektami i grafikami i do projektowania plakatów”². Główna aktywność Fangora w dziedzinie projektowania plakatów przypada na lata 50. i początek lat 60. W tym czasie wykonał ponad sto plakatów. Były to projekty polityczne, społeczne oraz filmowe. Tych ostatnich jest najwięcej. W późniejszych latach tworzył pojedyncze plakaty, które towarzyszyły jego wystawom.

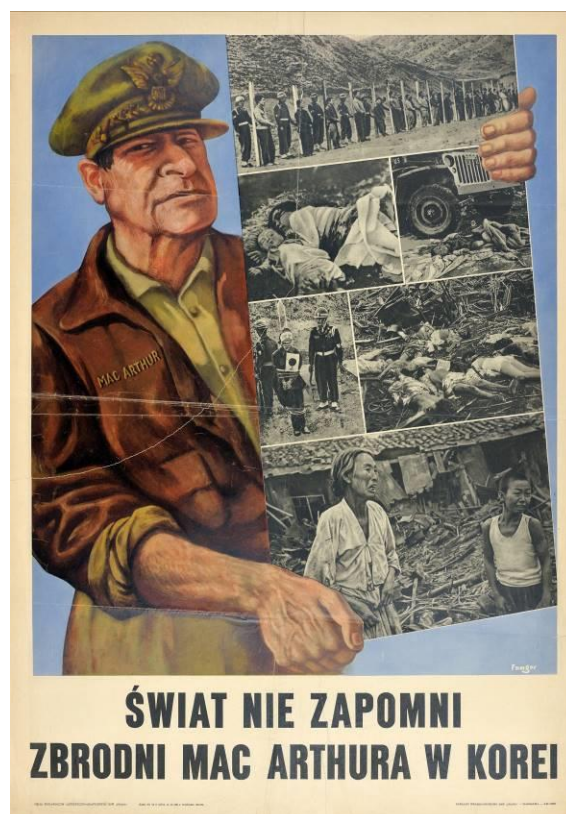
Wojciech Fangor otrzymał dyplom na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie w 1946 roku³. Okres twórczości w dziedzinie plakatu rozpoczął się trzy lata później od propagandowych projektów wykonywanych na zlecenie władzy. Twórczość w dziedzinie plakatu była dla Wojciecha Fangora głównym źródłem utrzymania w latach 50. Za jeden projekt artysta dostawał połowę miesięcznej pensji wykładowcy akademickiego: „Wszystko jedno, czy plakat robił początkujący czy Tomaszewski. Był cennik i koniec. Czy geniusz, czy student: tysiąc osiemset

¹ *Jak ktoś mógł na to pozwolić. Z twórcami polskiej szkoły grafiki rozmawia Janusz Górski*, pod red. P. Sitkiewicza, Wydawnictwo Czysty Warsztat, Gdańsk 2011, s. 12. Opis zgłoszenia się Fangora do wykonania tych prac został zamieszczony również w książce *Wojciech Fangor. Ja. Autobiografia*, pod red. J. Górskiego i P. Sitkiewicza, Wydawnictwo Czysty Warsztat, Gdańsk 2017, s. 35-39.

² B. Kowalska, *Fangor. Malarz przestrzeni*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe / Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 170.

³ *Ibidem*.

złotych brutto, czyli na rękę tysiąc siedemset dwadzieścia”⁴.

il. 1. Wojciech Fangor, *Eisenhower śladem Hitlera*, 1951, offset barwny, papier, 100,5 × 68,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.315/1 MNW

il. 2. Wojciech Fangor, *Świat nie zapomni zbrodni Mac Arthura w Korei*, 1951, rotograwiura barwna, offset barwny, papier, 100 × 70 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.314/1 MNW

Pierwsze zamówienie otrzymał od Wydziału Kultury Komitetu Centralnego na wykonanie plakatów przedstawiających znienawidzone przez władze bloku socjalistycznego postacie: Dwighta Eisenhowera i Douglasa MacArthura. Stworzył prace wpisujące się w nurt karykatury politycznej (il. 1-2):

Dali mi dokładny scenariusz: na jednym plakacie miał być Eisenhower, który odtwarza Wehrmacht w NRF-ie, a na drugim McArthur, który leje napalm i morduje. Wykorzystałem w nich karykatury Eisenhowera i MacArthura. Ponieważ nie wiedziałem, jak oni wyglądają, dostałem fotografie. Plakaty zostały przyjęte i wydrukowane⁵.

⁴ Wojciech Fangor. *Ja. Autobiografia*, op. cit., s. 87.

⁵ Ibidem, s. 86. [Nazwisko MacArthura zostało napisane z błędem – B. P.]

Na stopkach drukarskich tych plakatów widoczna jest informacja, że zostały wydrukowane w lutym 1951 roku w ogromnych nakładach. Plakat z Eisenhowerem wydano w 54 100 egzemplarzach, a z MacArthurem – w liczbie 100 100 sztuk.

Narzucony Fangorowi temat *wroga* był częstym motywem propagandowym tego czasu. Przedstawianie adwersarza politycznego lub ciemieżcy klasowego, czyli obszarnika, kułaka, fabrykanta, faszysty, reakcjonisty, żołnierza Armii Krajowej, imperialisty z USA albo zwykłego oszusta czy spekulanta, miało jednoczyć i wzmacniać poczucie solidarności. Plakaty Fangora prezentują nieprzyjaciela zewnętrznego. Są to postacie amerykańskich generałów, którzy stanowią realne zagrożenie związane z posiadaniem przez nich bomby atomowej czy popieraniem remilitaryzacji Niemiec Zachodnich⁶. W końcu lat 40. i na początku lat 50. powstało wiele prac ukazujących Stany Zjednoczone, imperializm i kapitalizm jako realne zagrożenie dla Polski. Plakaty Fangora prezentujące wrogów – Dwighta Eisenhowera i Douglasa MacArthura realizują ówczesne postulaty dotyczące tego typu przedstawień:

Karykatura polityczna stoi na pierwszej linii walki klasowej, jest jej ideologicznym orężem, reagującym natychmiast na polityczne posunięcia wroga klasowego, ośmiesza jego obyczaje i demaskuje fałsz filozofii⁷.

W innej publikacji czytamy:

Walka stanowi żywioł karykatury, a walka trwa nadal. Troską jest tylko zdobycie nowych form w walce z pozostałościami reakcji i faszyzmu (...) I wreszcie – nie na końcu, ale na czele – w walce o pokój z tymi, którzy są jego

⁶ Dzieła te były prezentowane w 2001 roku na wystawie *Źródło propagandy PRL-u 1945–1956* roku w Muzeum Plakatu w Wilanowie. Obok plakatów Wojciecha Fangora prezentowane były projekty Romana Cieślewicza, Eryka Lipińskiego, Tadeusza Trepkowskiego, Włodzimierza Zakrzewskiego, Jerzego Zaruby i innych. Wśród 211 plakatów pokazanych na tej ekspozycji ponad 80 to prace niesygnowane. Pełna lista prezentowanych obiektów dostępna jest w teczce wystawy w Dziale Dokumentacji Naukowej Muzeum Plakatu w Wilanowie.

⁷ T. Borowski, *O postępowych i wstecznych tradycjach kultury politycznej*, „Przegląd Artystyczny” 1950, nr 7/8/9, s. 45-46.

przysięgli wrogami. (...) Rzecz w tym by nie ograniczać się do śmiesznego nosa Schumana czy buldogowatej gęby Churchilla. Rzecz w tym by sięgać do maski wroga i zerwać ją. Obnażyć go w całym bezwstydzie jego ludobójczych planów”⁸.

il. 3. Wojciech Fangor, *Przyjaźń, przykład, pomoc ZSRR gwarancją wykonania planu 6-letniego*, 1950, rotograwiura barwna, papier, 84 × 120 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.8645/1 MNW

Plakat, na którym pod wydzielonym polem z obrazem znalazło się hasło *Przyjaźń, przykład, pomoc Z.S.R.R. gwarancją wykonania planu 6-letniego*, wydrukowano w październiku 1950 roku w nakładzie 100 050 egzemplarzy (il. 3). Dwaj bohaterowie – budujący tamę – stoją na tle powiewających flag. Mężczyzna ze Związku Radzieckiego ubrany jest w ogrodniczki, do których przypięte ma dwa ordery. Prawą ręką wskazuje budowlę, a lewą obejmuje polskiego budowniczego. Drugi mężczyzna ukazany jest zgodnie ze schematem obrazowania postaci robotnika, w koszuli z podwiniętymi rękawami, na głowie ma charakterystyczny kaszkiet,

⁸ J. Lenica, A. Marianowicz red. *Polska karykatura polityczna*, teczka z karykaturami ze wstępem J. Szelağa, Warszawa 1950 s. 6-7.

a w dłoniach trzyma młot pneumatyczny – symbol nowoczesnych metod budowlanych. Jego twarz, ukazaną z profilu, można odnaleźć w innych pracach Fangora, między innymi w obrazie *Postacie* z 1950 roku, znajdującym się w zbiorach Muzeum Sztuki w Łodzi. Obaj mężczyźni są scharakteryzowani jako silni, młodzi, z entuzjazmem i uśmiechem podejmujący wyzwania, jakie czekają budowniczych socjalistycznej ojczyzny. Plakat wpisuje się w propagandowy postulat ówczesnych władz kreowania robotników jako nowych bohaterów i głównych realizatorów planów gospodarczych związanych z rozwojem kraju.

Wojciech Fangor swoją ówczesną postawę scharakteryzował następująco:

Ja wtedy, po wojnie, czułem się moralnie zobowiązany, by wziąć udział w odbudowie kraju. Tak jak tysiące ludzi odgruzowywały wtedy Warszawę w czynie społecznym, tak samo i mnie się wydawało, że jest potrzeba centralnie kierowanej akcji propagandowej na rzecz nie tylko odbudowy, ale także zasadniczych zmian we wszystkich dziedzinach naszego życia. Moje współuczestniczenia w tego rodzaju rozumieniu twórczości i jej uprawianiu było wtedy dla mnie czymś najzupełniej naturalnym. Ani nie czułem się do tego przymuszony przez kogokolwiek, ani nikt mi nie nakazywał, abym to robił, ani nikt mnie specjalnie nie namawiał⁹.

Popularnym i często reprodukowanym plakatem Wojciecha Fangora jest praca z hasłem *Strzeż tajemnicy państwowej*, wydrukowana 1951 roku na zlecenie Wydawnictwa Artystyczno-Graficznego (WAG) w nakładzie 30 200 egzemplarzy (il. 4). Popiersie mężczyzny przykładającego palec do ust umieszczone jest centralnie i wypełnia całe pole kompozycji. Znaczenie tego powszechnie znanego, uniwersalnego gestu nakazującego ciszę, wyjaśnia umieszczone z boku, napisane wersalikami hasło *STRZEŻ TAJEMNICY PAŃSTWOWEJ*. Przedstawienie ma syntetyczną, uproszczoną formę, na twarzy i szyi mężczyzny zaznaczone są ciemniejsze plamy i kreski cieniowania ostro modelujące wizerunek. Wzrok skierowany wprost na odbiorcę i hasło będące bezpośrednim zwrotem w trybie rozkazującym, a

⁹ J. Miliszkievicz, *Świątynia Fangora*, „Rzeczpospolita Plus Minus” 2000 (19 maja), nr 5587, s. 7.

il. 4. Wojciech Fangor, *Strzeż tajemnic państwowej*, 1951, offset barwny, papier, 100 × 65,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.313/1 MNW

także płasko położone kolory z dominującym żółtym tłem powodują, że plakat jest przedstawieniem sugestywnym, zapadającym w pamięć. Kompozycja ta nawiązuje do przedwojennego wzorca plakatu propagandowego, opartego na przedstawieniu postaci na pierwszym planie oraz bezpośrednim – zarówno werbalnym, jak i obrazowym – zwróceniu się do odbiorcy. Wzrok postaci i nakazujący gest skierowane są wprost na odbiorcę, hasło lub pytanie napisane w drugiej osobie liczby pojedynczej. Są to elementy, które można spotkać w wielu plakatach. Według takiego schematu zaprojektowane są słynny plakat Jamesa Montgomery’ego *Flagga I want you for U.S. Army* z 1917 roku czy powstała w 1920 roku praca

Dymitrija Moora *Ты записался добровольцем?* W Polsce kompozycje te powtarzał między innymi Włodzimierz Zakrzewski. Dzieło wykonane w 1944 roku w technice szablonu w pracowni plakatu frontowego w Lublinie przedstawia żołnierza w rogatywce, który z wyciągniętą ręką i wskazującym palcem pyta: *Dlaczego nie jesteś w wojsku?* Ten sam żołnierz na plakacie powstałym rok później, wskazując palcem na odbiorcę, zadaje podobne pytanie: *Coś Ty zrobił dla odbudowy?* Taki schemat kompozycyjny zastosował również Fangor w projekcie *Strzeż tajemnicy państwowej*. Praca ta zdobyła I nagrodę na *Ogólnopolskiej Wystawie Plakatu*, która odbywała się w Zachęcie w 1953 roku.

il. 5. Wojciech Fangor, Jerzy Tchorzewski, *Pozdrawiamy kobiety pracujące dla pokoju i rozkwitu ojczyzny*, 1953, offset barwny, papier, 98,5 × 67,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, wkładka. Pl. 247/1 MNW

Wojciech Fangor wspominał, że gdy dostawał temat, który mu specjalnie nie odpowiadał, zapraszał do współpracy innych artystów, aby

razem go opracować i następnie podzielić się zarobionymi pieniędzmi¹⁰. Przykładami takich wspólnie wykonywanych plakatów są prace z wizerunkami kobiet, przygotowane z Jerzym Tchórzewskim w 1953 roku. Z okazji Dnia Kobiet artyści wykonali plakat z hasłem *Pozdrawiamy kobiety pracujące dla pokoju i rozkwitu ojczyzny* (il. 5). Bohaterka plakatu to ukazana na pierwszym planie posągowa, muskularna kobieta. Ubrana jest w niebieski, budowlany kombinezon, a na trzymanej w prawej ręce kielni umieszczona jest data *8. III. 1953*. Wizerunek tej kobiety pojawił się już wcześniej na wspomnianym obrazie *Postacie*. Można ją też zobaczyć na zdjęciach z ówczesnych gazet. Między innymi jej przedstawienie występuje na okładce czasopisma „*Moda i Życie*” z 1949 roku¹¹. Wizerunek kobiety na tym plakacie skrytykował Józef Mroszczak w referacie wygłoszonym podczas narady poświęconej zagadnieniom plakatu w Warszawie w czerwcu 1953 roku:

Kobieta, którą przedstawiają, jest zimnym monumentem pozbawionym ludzkiego ciepła. Zimny nastrój kolorystyczny plakatu potęguje to wrażenie. Element gołąbka przestaje grać rolę nadaną mu przez autorów, a staje się nieczytelnym znaczkiem. Autorów poniosła chęć zmonumentalizowania kobiety, podczas gdy ich zadaniem było zagadnienie żywej współczesnej kobiety. Poważnym osiągnięciem jest ich plakat na *IV Międzynarodowy Festiwal Młodzieży i Studentów*, który świadczy o ich talencie i wielkich możliwościach¹².

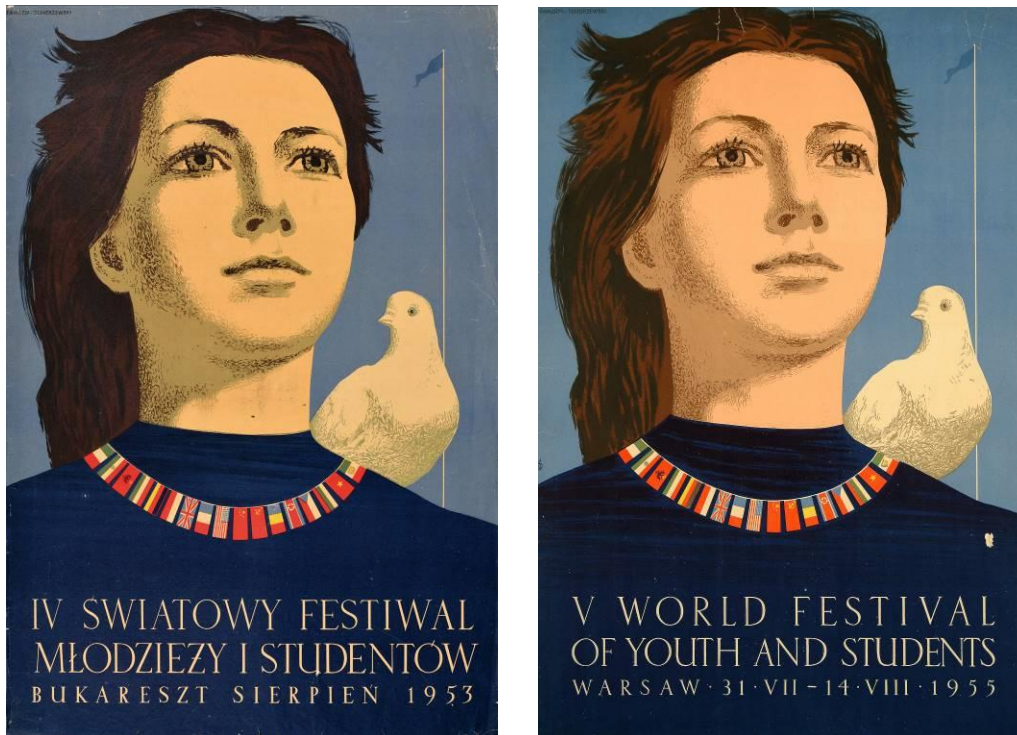
Plakat ten Fangor wykonał również we współpracy z Jerzym Tchórzewskim. Projekt powstał w 1953 roku na IV Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów w Bukareszcie. Ten sam plakat towarzyszył również dwa lata późniejszemu V Festiwalowi, który odbywał się w 1955 roku w Warszawie. W zbiorach Muzeum Plakatu w Wilanowie znajdują się wersje z 1953 (il. 6) roku oraz z 1955 roku z napisami w różnych językach (il. 7). Eryk

¹⁰ Wojciech Fangor. *Ja. Autobiografia*, op. cit., s. 87.

¹¹ „*Moda i Życie*” 1949 (20 września), nr 27/111.

¹² J. Mroszczak *O dalszy wzrost poziomu ideowo-artystycznego plakatu polskiego*, „*Przegląd Artystyczny*” 1953, nr 3, s. 9.

Lipiński w swoich wspomnieniach pisał, że bronił tego projektu z powodu oskarżenia o formalizm i niezgodność z doktryną realizmu socjalistycznego¹³.

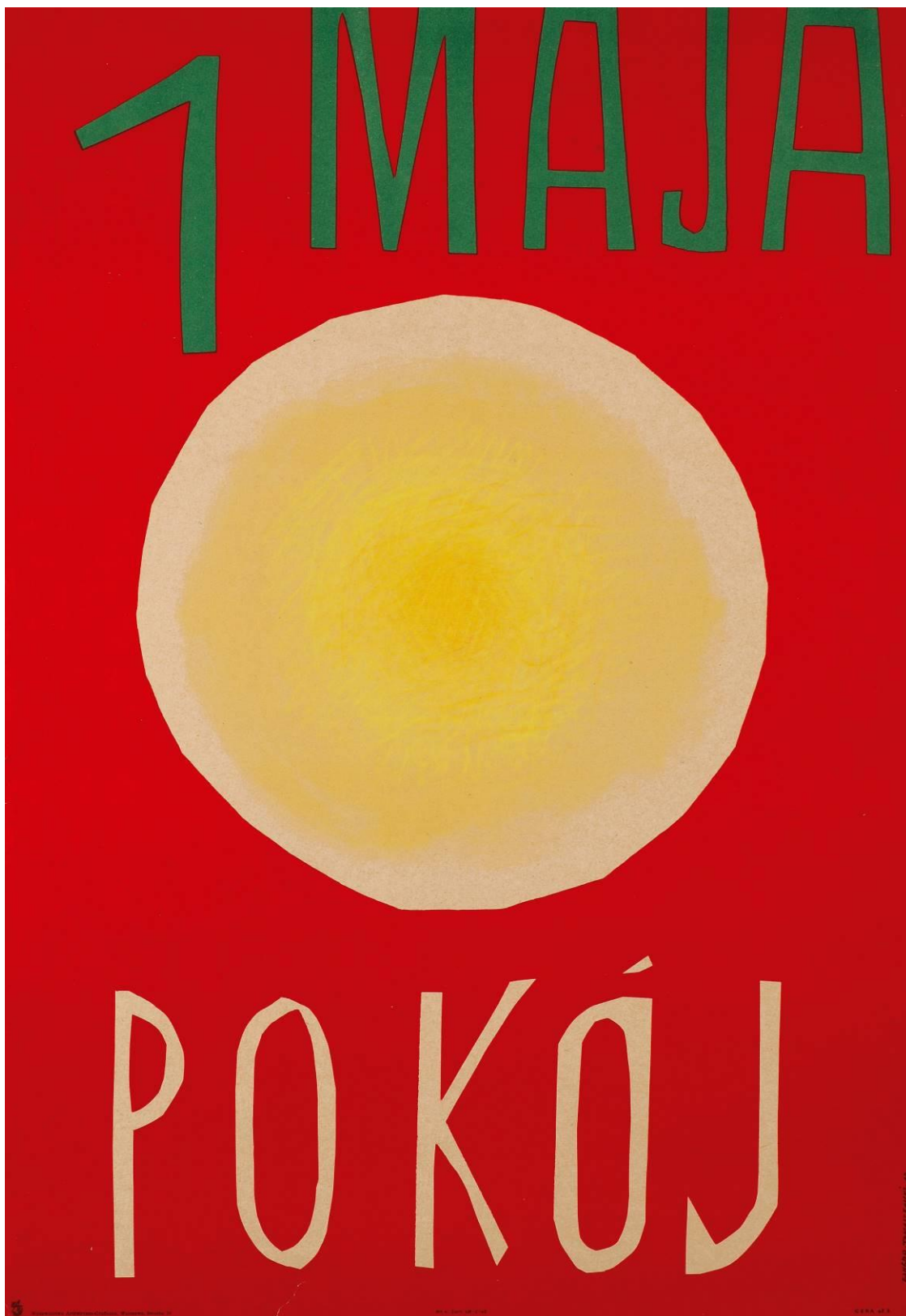
il. 6. Wojciech Fangor, Jerzy Tchórzewski, *IV Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów, Bukareszt, sierpień 1953*, 1953, offset barwny, papier, 100 × 67,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, wkładka. Pl.3127/1 MNW

il. 7. Wojciech Fangor, Jerzy Tchórzewski, *V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów, Warszawa 31 VII–14 VIII 1955*, 1955, offset barwny, papier, 100 × 67 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, wkładka. Pl.4062/1 MNW Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie

Innym przykładem projektu wykonanego w duecie jest pierwszomajowy plakat z 1960 roku. Artysta przygotował go we współpracy z Henrykiem Tomaszewskim (il. 8). W centrum na czerwonym tle ukazany jest nierównie wycięty żółty okrąg, którego brzegi stopniowo przechodzą w biel. Jest to nawiązanie do op-artowskich eksperymentów Fangora, które artysta nazywał *bezkrawędziową transformacją kolorów*¹⁴. Pozbawiony konturów okrąg z rozmytymi kolorami, umieszczony na propagandowym plakacie, kojarzyć się może zarówno ze słońcem, jak i z sadzonym jajkiem. Duże, nierówne, niestarannie wycięte litery, tworzące napis *1 MAJA POKÓJ*, są z kolei

¹³ E. Lipiński, *Pamiętniki*, Warszawa 2016, s. 228.

¹⁴ Wojciech Fangor. *Ja. Autobiografia*, op. cit. , s. 67.

il. 8. Wojciech Fangor, Henryk Tomaszewski, *1 maja. Pokój*, 1960, offset barwny, papier, 84,5 × 59 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl. 17145/1 MNW

charakterystycznym elementem twórczości Henryka Tomaszewskiego, pojawiającym się w wielu jego projektach. Artysta w wypowiedziach na temat tego rodzaju plakatów mówił:

Plakaty społeczne i polityczne musiały być bardziej zrozumiałe i konkretne, nie mogły mieć zbyt wielu metafor. Nie były adresowane do inteligencji artystycznej, ale do ludzi, którzy w ogóle nic nie wiedzą. Wobec tego musiałem dążyć do większej zrozumiałości, mniejszej przenośni, przemawiać bardziej konkretnie. Tego naturalnie wymagali nasi zleceniodawcy, ale myśmy sami wiedzieli, że tak trzeba¹⁵.

Największą grupę wśród plakatów zaprojektowanych przez Wojciecha Fangora stanowią plakaty filmowe. Projekty jego autorstwa różnią się zasadniczo od plakatów reklamujących te filmy w innych krajach. Wynika to ze specyficznej sytuacji związanej z dystrybucją i reklamą filmów w Polsce. W pochodzących z końca lat 40. wypowiedziach publicystów i dziennikarzy związanych ze środowiskiem filmowców, którzy powoływali się na względy obyczajowe, społeczne, polityczne i estetyczne, znalazły się liczne głosy mówiące o potrzebie tworzenia reklamy filmowej innej niż ta przekazywana przez dystrybutora. W „Gazecie Filmowców” – branżowym piśmie środowiska pracowników Przedsiębiorstwa Państwowego „Film Polski” – w 1947 roku toczyła się dyskusja na ten temat. Anonimowy autor pisał:

Pamiętać należy, że podstawowym zadaniem propagandy jest nie tyle zareklamowanie i spopularyzowanie danego filmu, lecz przede wszystkim wychowanie publiczności w ogóle, skierowanie jej zainteresowań we właściwym kierunku i konsekwentne doprowadzanie do tego, aby z roku na rok rósł i rozwijał się jej dobry smak i gust filmowy. W warunkach dzisiejszej demokracji polskiej, która po raz pierwszy potrafiła rozbudzić w szerokich masach żywe zainteresowanie dla spraw artystycznych i uprzystępnic tym masom życie kulturalne, należy tym bardziej uczynić wszystko, aby to żywe, rozbudzone zainteresowanie skierować na właściwe tory i przez odpowiednie wychowanie kształcić je i wznosić na wyższy poziom¹⁶.

¹⁵ Ibidem, s. 82.

¹⁶ *Film dla mas. Propaganda filmowa winna zbliżać widza do filmu*, „Gazeta Filmowców” 1947, nr 3, s. 3.

Autor o pseudonimie Filmowiec nawiązał do artykułu z wcześniejszego numeru tej gazety:

Musi zniknąć z naszej reklamy amerykański posmak niezdrowej sensacji. Nie wolno nam ani na chwilę zapominać, że film i kino w Polsce obecnie mają do spełnienia bardzo zaszczytną misję wychowawczą. [...] Jeśli chodzi o plakaty, to nie wystarczy do tego „zwyczajny” artysta malarz, choćby nawet bardzo zdolny. Ten człowiek oprócz swojej umiejętności zawodowej musi posiadać wyczucie filmowe, musi umieć wybrać najefektowniejszą scenę z całego filmu i przenieść ją na papier, tak by dawała ona w jednym rzucie oka moment najbardziej frapujący i przyciągający oko przeciętnego widza. Przy tym trzeba pamiętać o unikaniu taniej demagogii „gołych nóg”, tej demagogii, którą tak chętnie stosuje się w Ameryce, a która niejednokrotnie tylko o włos (a właściwie o listek figowy) graniczy ze zwyczajną pornografią¹⁷.

Koniec lat 40. w polskim plakacie filmowym to ostateczne odrzucenie wzorca plakatu przedwojennego, eksponującego wizerunki gwiazd, a także kres afiszy fotosowych, przygotowywanych przez dystrybutorów filmów zachodnich. Do tworzenia nowych plakatowych reklam, będących interpretacją filmów, niezbędni byli twórcy. Pierwsze zlecenia na takie projekty otrzymali Henryk Tomaszewski i Eryk Lipiński. W ich wspomnieniach opisane są początki współpracy z Przedsiębiorstwem Państwowym „Film Polski”. Artyści mówili, że początkowo odrzucili tę propozycję, ponieważ uważali projektowanie plakatów filmowych za twórczość niższej kategorii. Ostatecznie zgodzili się, ale postawili warunki, które umożliwiły powstanie zjawiska nazwanego później *polską szkołą plakatu*¹⁸. Ze względu na duże zapotrzebowanie na plakaty filmowe do grona artystów zajmujących się ich projektowaniem dołączali kolejni graficy, wśród

¹⁷ Filmowiec, *Głos w dyskusji. Jeszcze o reklamie filmowej*, „Gazeta Filmowców” 1947, nr 4, s. 3.

¹⁸ Początki tej współpracy opisane są w: E. Lipiński, *Pamiętniki*, op. cit., s. 229; *Polski Plakat Filmowy. 100-lecie kina w Polsce 1896–1996. Polish Film Poster. 100th Anniversary of The Cinema In Poland 1896–1996*, pod red. K. Dydo, Galeria Plakatu, Kraków 1996, s. 26–27.

nich Fangor. Artysta wspominał, że to Henryk Tomaszewski i Wojciech Zamecznik wciągnęli go do pracy w Centrali Wynajmu Filmów¹⁹.

il. 9. Wojciech Fangor, *Na dnie*, 1952, offset czarno-biały, papier, 100 × 67,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, wkładka. Pl.1617/1 MNW

Pierwsze afisze filmowe Fangora pochodzą z 1952 roku. Są to dwa monochromatyczne, rysunkowe plakaty do filmów *Na dnie* i *Mury Malapagi*. Plakat do radzieckiego filmu *Na dnie* operuje tylko czernią (il. 9). Światłocien wydobywa z mroku postać mężczyzny trzymającego świecę i powoduje, że skupiamy na niej uwagę. Surowość i ograniczenie środków wyrazu to skutki decyzji wynikającej z podejścia do tematu. Podobne środki wyrazu Fangor zastosował w plakacie do filmu *Mury Malapagi*, który przez wielu badaczy jest uznawany za dzieło przełomowe, będące początkiem zjawiska zwanego *polską szkołą plakatu*²⁰ (il. 10).

¹⁹ Wojciech Fangor. *Ja. Autobiografia*, op. cit., s. 86.

²⁰ Tezę tę przedstawił m.in.: Z. Schubert *Polska szkoła plakatu – konkret czy iluzja?*, „Zeszyty Artystyczne” 2021, nr 39, s. 21; M. Knorowski, *Efekt zwierciadlany*, w: *Pierwsze półwiecze polskiego plakatu*, pod red. P. Rudzińskiego, Lublin 2009, s. 240.

il. 10. Wojciech Fangor, *Mury Malapagi*, 1952, rotograwiura barwna, papier, 70 × 100 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, wkładka. Pl.1601/1 MNW

Plakat robił wrażenie impresji malarskiej, narzuconej węglem i kredą wprost na płaszczyźnie ściany. Sugestię tę jeszcze bardziej podkreślał tytuł filmu, jakby od niechcienia chlapnięty wapnem przy pomocy pędzla na murze. *Mury Malapagi* podobały się powszechnie. Zarówno krytykom, jak i publiczności. Kinomanom przypadły do gustu realistyczne portrety bohaterów. Krytyków zafrapowała «inność» tego plakatu i trafne uchwycenie ATMOSFERY [podkr. w artykule – B. P.] samego filmu²¹.

Twórca tak wspominał powstanie tego plakatu:

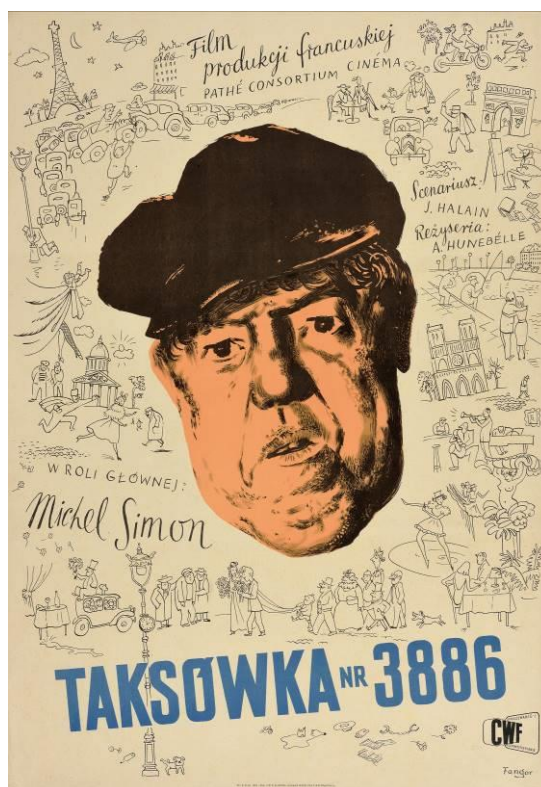
Prawinowa [Anna Prawinowa kierowała komórką promocji filmów w Centrali Wynajmu Filmów – B. P.] dała mi jakieś fotosy. Według tych fotosów zacząłem robić szkice. Rysowałem węglem i kredą na brązowym papierze pakowym. Gdy skończyłem, pomyślałem: „To już jest plakat”²².

Czarno-biały plakat Fangora, który pojawił się na ulicach w 1952 roku, był czymś zupełnie innym od obecnych w przestrzeni publicznej socrealistycznych druków. Artysta wykorzystał filmowy kadr, który pojawiał

²¹ T. Kowalski, *Wojciech Fangor. Malarskie plakaty*, „Wiadomości Filmowe” 1958, nr 10, s. 12.

²² *Wojciech Fangor. Ja. Autobiografia*, op. cit., s. 87.

się na fotosach zagranicznych plakatów. Do swojej kompozycji dodał postać dziewczynki oraz tytuł filmu odręcznie napisany na biało na ceglanym murze. W centrum kompozycji znalazł się duży, wyraźny cień, rzucany przez postać mężczyzny. Cień, podobnie jak intymny gest objęcia kobiety i trzymanie się za dłonie, może być odczytywany symbolicznie. Ukazane realistycznie za pomocą czarnej kreski postacie są wiarygodne i autentyczne w swoich przeżyciach, gestach, przenikliwych spojrzeniach. Jest to przedstawienie bez heroizacji i sztucznego optymizmu przodowników pracy, sposobów retorycznej perswazji typowej dla sztuki socrealistycznej. Za sprawą Fangora, w przestrzeni publicznej pojawiły się czarnobiałe portrety psychologiczne bohaterów filmowych. Wykonane w monumentalnej formie rysunkowej, były oryginalnymi znakami w ikonosferze ówczesnych miast. Dwa afisze, rozpoczynające cykl filmowy, zdobyły pierwsze nagrody na wzmiankowanej *I Ogólnopolskiej Wystawie Plakatu* w Warszawie w 1953 roku.

il. 11. Wojciech Fangor, *Taksówka nr 3886*, 1954, offset barwny, papier, 85 × 59,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, PL.1619/1 MNW

Inne podejście do tematu filmowego Wojciech Fangor zaprezentował w plakacie do francuskiego filmu *Taksówka nr 3886* (il. 11). W centrum kompozycji umieścił fotograficzny portret bohatera, czyli wyciętą i opracowaną graficznie głowę aktora Michela Simona. Znajduje się ona na tle rozrzuconych po całej płaszczyźnie plakatu, niewielkich, humorystycznych rysunków, nawiązujących do akcji filmu. W tle są charakterystyczne budowle Paryża, jak Wieża Eiffla, Łuk Triumfalny, katedra Notre Dame, mosty na Sekwanie oraz liczne scenki rodzajowe z ulicznymi korkami. Jest to pierwszy plakat, w którym Fangor zastosował technikę kolażu. Plakacista skupił całą uwagę na dominującej głowie bohatera filmu. Jest ona zwieszona jakby w próżni – wycięta z kadru i umieszczona ma białym tle wśród otaczających ją czarno-białych rysunków. Zabieg ten jest odejściem od realistycznej metody kompozycji i prezentuje świadomość nieograniczonych możliwości budowania form i surrealistycznych przedstawień w plakacie.

il. 12. Wojciech Fangor, *Maclovía*, 1955, offset barwny, papier, 85,5 × 59 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.1620/1 MNW

Innym plakatem, w którym Wojciech Fangor zestawia dwie różne rzeczywistości, jest projekt z 1955 roku do meksykańskiego filmu *Maclovía* (il. 12). Graficzne przetworzenie kadru filmowego z przedstawieniem głównej bohaterki filmu łączy z rysunkiem nawiązującym do sztuki plemienia Huiczoli, zamieszkującego środkowy Meksyk. Wyłaniająca się z czerni twarz kobiety zestawiona jest z utrzymanym w kolorach czerwieni i różu rysunkiem twarzy indiańskiego ducha. Fangor w podzielonej skośnie przestrzeni plakatu – w wyraźnie oddzielonych polach, za pomocą odrębnych środków – zestawiał skrajnie różne rzeczywistości, o których opowiada film: realność życia i duchowość wierzeń. Czy te, pod każdym względem różne, przedstawienia odmiennych światów mogą się wzajemnie uzupełniać czy też są konkurencją i stoją w sprzeczności? Zrozumienie tego dylematu może przynieść obejrzenie filmu *Maclovía*.

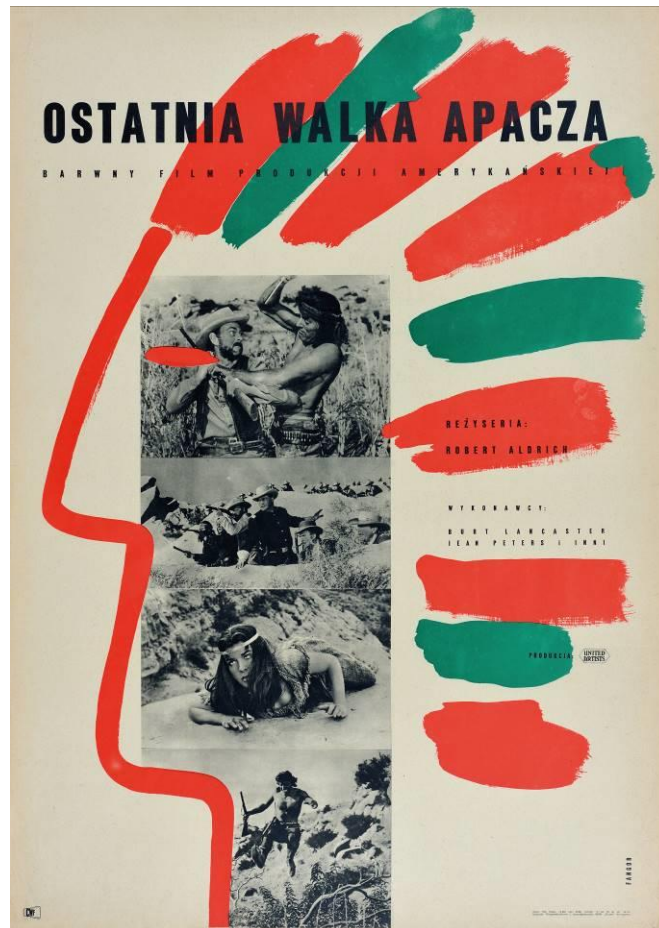
Plakaty filmowe, projektowane przez Fangora w pierwszej połowie lat 50., skupione są na wizerunku człowieka, ukazaniu jego emocji i psychologicznej prawdy. Od połowy tej dekady w kompozycjach zaczęły pojawiać się czarno-białe fotosy, które artysta łączył z ekspresyjną plamą malarską lub graficznym znakiem. Swoboda zestawiania realistycznych przedstawień – zdjęć z filmu z malarskim gestem – to cecha wielu plakatów Fangora. Przykładami takich prac są między innymi plakaty do filmów *Na wschód od Edenu*, *Ostatnia walka Apacza* czy *Eskadra „Nietoperz”*.

Film *Na wschód od Edenu* z 1955 roku, w reżyserii Elia Kazana, był cztery razy nominowany do nagrody Oscara w 1956 roku: za reżyserię, scenariusz, pierwszoplanową rolę męską i drugoplanową rolę żeńską. Ta ostatnia nominacja okazała się zwycięska dla Jo Van Fleet. Plakat wydany przez Warner Bros Pictures Distributing Corporation, towarzyszący premierze filmu, to projekt stanowiący połączenie kadrów w geometrycznej układance z wielobocznych figur z dużymi polami i napisami. Premiera w Polsce miała miejsce w 1959 roku i wówczas powstał plakat Fangora (il. 13). Artysta wykorzystał w nim również zdjęcia z filmu, jednak w zupełnie inny sposób niż na oficjalnym plakacie reklamowym z USA. Jest to kompozycja będąca montażem czarno-białych fotografii – kadrów z filmu połączonych z

il. 13. Wojciech Fangor, *Na wschód od Edenu*, 1959, offset barwny, papier, 85 × 58,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, PL.7750/1 MNW

ekspresyjnym malarstwem gestu. Wybór zdjęć nie jest przypadkowy. Są to ujęcia dużych wyciętych oczu oraz kadry ze zbliżeniami oblicza Caleba Traska, granego przez Jamesa Deana. Wykorzystane fotografie ukazują pełne ekspresji twarze, z których bez problemu odczytujemy emocje bohaterów: miłość, smutek z powodu odrzucenia, uczuciowe rozdarcie, wewnętrzny konflikt, bunt.

il. 14. Wojciech Fangor, *Ostatnia walka Apacza*, 1957, rotograwiura barwna, papier, 86 × 61 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.6070/1 MNW

W plakacie do filmu *Ostatnia walka Apacza* malowany szerokim pędzlem, umowny i stereotypowy profil głowy wojownika w pióropuszu otacza czarno-białe zdjęcia z amerykańskiego westernu (il. 14). Czerwień zarysu twarzy Indianina i zieleń kresek w szkicu pióropusza to jedyne kolory pojawiające się w tym plakacie. Malarski dukt pędzla i ostre kolory stanowią w nim dominujące elementy. Porównanie tej pracy z plakatem hollywoodzkim projektu Reynolda Browna z 1954 roku dobrze ilustruje specyfikę podejścia do tematu przez Fangora. Czarno-białe zdjęcia są jedynie tworzywem do autorskiej interpretacji filmu, wykorzystującej jego malarskie doświadczenia. To właśnie ślad grubego pędzla i intensywna barwa są najważniejszymi elementami tej kompozycji w przeciwieństwie do plakatu amerykańskiego, w

którym dominuje twarz aktora Burta Lancastera grającego główną rolę i wielkie litery z jego nazwiskiem.

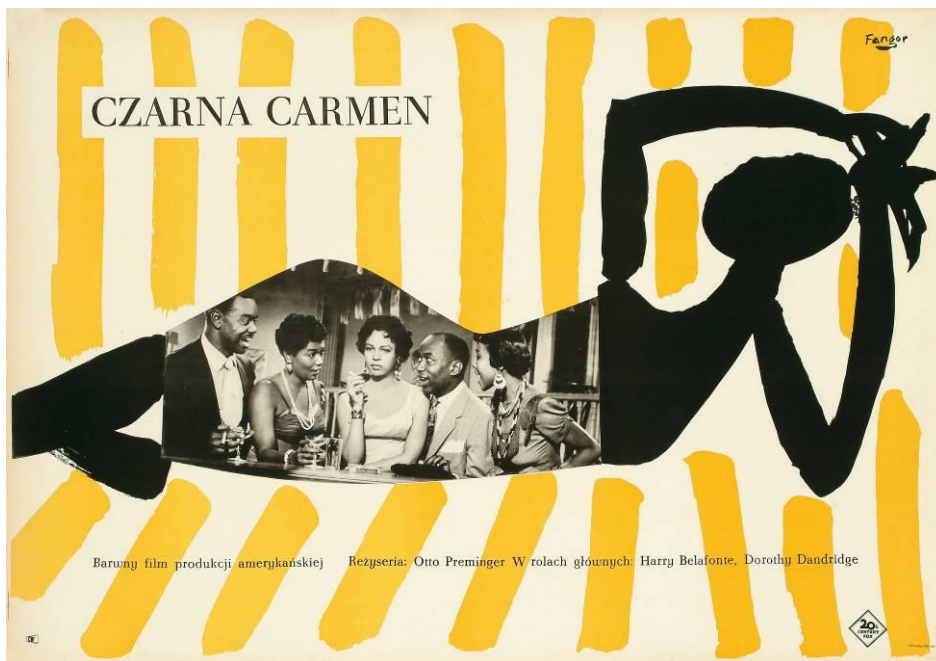
il. 15. Wojciech Fangor, *Eskadra „Nietoperz”*, 1959, fotooffset, papier, 84 × 58,8 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, PL.1604/1 MNW

W projekcie do filmu *Eskadra „Nietoperz”* Fangor wykorzystał zdjęcie ze sceną bójki bohaterów, które połączył z abstrakcyjną, rozlewającą się swobodnie plamą, stanowiącą jakby cień za walczącymi postaciami (il. 15). Akcja filmu rozgrywa się w Indochinach w 1954 roku i opowiada o losach pilotów – weteranów II wojny światowej – przewożących amerykańskie wsparcie dla armii walczącej z Viet Minhem. Wśród innych plakatów Wojciecha Fangora, w których malarski gest stanowi dopełnienie fotograficznych aplikacji, można wymienić projekty do filmów: *Picasso* i *Miłość po południu* powstałe w 1957 roku, *Czarna Carmen*, *Nędznicy* czy *Traper Kuntucky* z 1959 roku czy plakat do filmu Andrzeja Wajdy *Niewinni czarodzieje* z 1960 roku (il. 16-21).

il. 16. Wojciech Fangor, *Picasso*, 1957, offset barwny, papier, 86 × 61 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.1611/1 MNW

il. 17. Wojciech Fangor, *Miłość po południu*, 1959, offset barwny, papier, 84 × 61,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.1613/1 MNW

il. 18. Wojciech Fangor, *Czarna Carmen*, 1959, offset barwny, papier, 61 × 86,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.4436/1 MNW

il. 19. Wojciech Fangor, *Nędznicy*, 1959, offset barwny, papier, 84,5 × 58,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.13054/1 MNW

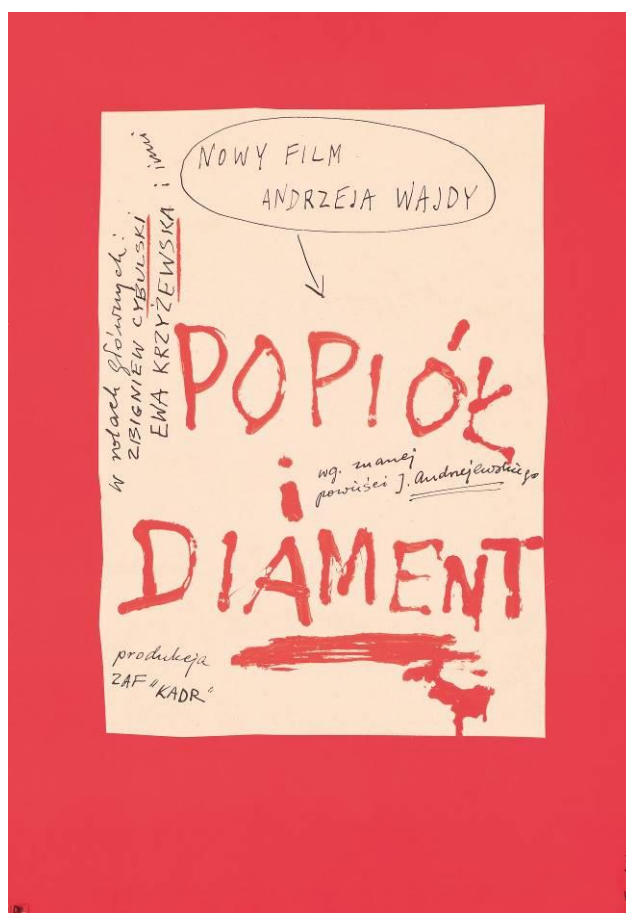
il. 20. Wojciech Fangor, *Traper z Kentucky*, 1959, offset barwny, papier, 83,5 × 58 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, Pl.1602/1 MNW

il. 21. Wojciech Fangor, *Niewinni czarodzieje*, 1960, offset barwny, papier, 84,5 × 59 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, PL.21831/1 MNW

Wykorzystanie fotografii w połączeniu z ekspresyjną plamą malarską i elementami geometrycznymi o intensywnych kolorach to cechy plakatowego stylu Wojciecha Fangora, który rozwijał się od połowy lat 50. W tych kolażowych kompozycjach ważnym elementem jest postać człowieka. Może to być fragmentarycznie ukazana twarz z wyraźnie widocznymi emocjami lub cała postać wykonująca charakterystyczny gest, który nawiązuje do fabuły. W projektach tych potrafił umiejętnie łączyć różne światy, odmienne przestrzenie i stylistyki. Sięgał po fotostatyki filmowe i tworzył oryginalne plakaty oparte na statycznych kadrach z filmu i własnych pomysłach plastycznych, które interpretowały jego fabułę.

W plakacie do filmu *Popiół i diament* z 1958 roku Fangor zrezygnował z wykorzystania kadru filmowego (il. 22). Praca ma formę zapisanej pośpiesznie, niestarannie kartki z ogłoszeniem. W szerokiej czerwonej ramie również czerwoną farbą napisany jest tytuł filmu. Nieregularna, odręczna

il. 22. Wojciech Fangor, *Popiół i diament*, 1958, offset barwny, papier, 84,5 × 58,5 cm, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. Muzeum Plakatu w Wilanowie, wkładka. Pl.1600/1 MNW

forma liter i znajdująca się poniżej czerwona plama sugerują, że może to być tytuł wykonany nie farbą, ale krwią. Główny napis otaczają pisane odręcznie czarnym atramentem dodatkowe informacje o filmie, reżyserze i aktorach. Ten literniczy plakat pozbawiony jest elementów przedstawieniowych. Litery stają się obrazem i niosą silny przekaz emocjonalny. Skrajna redukcja środków, tylko dwie barwy i odręczne liternictwo tworzą dzieło, które bardzo spodobało się reżyserowi Andrzejowi Wajdzie. W dokumentalnym filmie Marcina Latały z 2010 roku, zatytułowanym *Druga strona plakatu*, Wajda powiedział, że praca powstała w jedną noc. Tyle czasu miał artysta na stworzenie afisza do filmu, który cenzura po długich dyskusjach ostatecznie dopuściła do wejścia na ekrany kin.

Artysta w 1961 roku opuścił Polskę. Przebywał kolejno w Wiedniu, Waszyngtonie, Nowym Jorku, Paryżu, Bath w Anglii, by ostatecznie po

otrzymaniu wizy imigracyjnej w 1966 roku przenieść się na stałe do USA²³. W tym czasie jego głównym polem działalności było malarstwo. Plakaty projektował sporadycznie, jedynie do własnych wystaw. W rozmowie z 1956 roku, opublikowanej w czasopiśmie „Stolica”, przyznał:

Moim zasadniczym zainteresowaniem jest malarstwo, a także architektura. Pewne nawet osiągnięcia w plakacie nie zadowalają mnie w pełni. Nie czuję się grafikiem, podejrzewam, że brak mi umiejętności technicznych, co pociąga za sobą ogromny nakład pracy²⁴.

Projektowanie plakatów określał on jako *challenge*. Uważał bowiem ten rodzaj sztuki za wyzwanie, któremu należy sprostać, ażeby odpowiedzieć na zlecenie najlepiej, jak się potrafi. Kolorowa plama, czarno-biała fotografia oraz liternictwo to według artysty elementy plakatu²⁵. Sam potrafił je łączyć w nieskończoną liczbę kombinacji i tworzyć za ich pomocą barwne światy z metafor i symboli, oddające nastrój zapowiadanych filmów.

Sytuacja artystyczna lat 50., niewielkie zainteresowanie jego malarstwem i duża liczba dobrze płatnych zleceń w dziedzinie plakatu spowodowały realizację blisko setki projektów w ciągu dekady. Dzięki temu, że do każdego zadania podchodził indywidualnie i dbał o najwyższą jakość i różnorodność rozwiązań artystycznych, zdobywał liczne nagrody i był członkiem komisji przyjmujących plakaty w Wydawnictwie Artystyczno-Graficznym i we wspomnianej Centrali Wynajmu Filmów. Artysta w tekście z 1953 roku podał przepis na plakat: „Plakat powinien działać szybko i emocjonalnie. Gadatliwy i rozwlekły w niepotrzebnych szczegółach i drobiazgach obraz, tak samo jak długi, opisowy tekst, osłabiają siłę wyrazu plakatu, czynią go nudnym i obojętnym”²⁶.

²³ B. Kowalska, *Fangor. Malarz przestrzeni*, op. cit., s. 174-177.

²⁴ I. Bielińska, *Wojciech Fangor*, „Stolica” 1956 (8 lipca), nr 28, s. 14.

²⁵ *Wojciech Fangor. Ja. Autobiografia*, op. cit., s. 102.

²⁶ W. Fangor, *O bojowy, pełnowartościowy polski plakat polityczny*, „Trybuna Ludu” nr 209, 1953, s. 4.

Jego prace to przykłady różnorodnych poszukiwań graficznych, których celem było dotarcie do odbiorcy, odwołanie się do jego skojarzeń, inteligencji, poczucia humoru i wrażliwości. Stosował się bowiem do swoich własnych słów i tworzył prace o dużej sile wyrazu, które – mimo upływu ponad pół wieku od czasu ich powstania – nadal działają emocjonalnie na widzów.

Bibliografia

- Bielińska Irena, *Wojciech Fangor*, „Stolica” 1956 (8 lipca), nr 28, s. 14.
- Borowski Tadeusz, *O postępowych i wstecznych tradycjach kultury politycznej*, „Przegląd Artystyczny” 1950, nr 7/8/9, s. 45-46.
- Dzikowska Elżbieta, *Artyści mówią. Wywiady z mistrzami malarstwa*, Warszawa 2011.
- Fangor Wojciech, *Film dla mas. Propaganda filmowa winna zbliżyć widza do filmu*, „Gazeta Filmowców”, 1947, nr 3, s. 3.
- Fangor Wojciech, *O bojowy, pełnowartościowy plakat polityczny*, „Trybuna Ludu” 1953, nr 209, s. 4.
- Filmowiec, *Głos w dyskusji. Jeszcze o reklamie filmowej*, „Gazeta Filmowców” 1947, nr 4, s. 3.
- Folga-Januszewska Dorota, *Ach! Plakat filmowy w Polsce*, Olszanica 2015.
- Folga-Januszewska Dorota, *Wojciech Fangor. Plakaty*, Olszanica 2017.
- Folga-Januszewska Dorota, *Oto sztuka polskiego plakatu*, Olszanica 2018.
- Jak ktoś mógł na to pozwolić! Z twórcami polskiej szkoły grafiki rozmawia Janusz Górski*, pod red. Piotra Sitkiewicza, Gdańsk 2011.
- Jałochowska Ewa, *Kolory PRL*, Warszawa 2021.
- Knorowski Mariusz, *Efekt zwierciadlany*, w: *Pierwsze półwiecze polskiego plakatu*, pod red. Piotra Rudzińskiego, Lublin 2009, s. 29-53.
- Kowalska Bożena, *Fangor. Malarz przestrzeni*, Warszawa 2001.
- Kowalski Tadeusz, *Polski plakat filmowy*, Filmowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1957.
- Kowalski Tadeusz, *Wojciech Fangor. Malarskie plakaty*, „Wiadomości Filmowe” 1958, nr 10, s. 12
- Lenica Jan, Marianowicz A. red., *Polska karykatura polityczna*, teczka z karykaturami ze wstępem J. Szeląga, Warszawa 1950 s. 6-8.

Lipiński Eryk, *Pamiętniki*, Warszawa 2016.

Miliszkiwicz Janusz, *Świątynia Fangora*, „Rzeczpospolita Plus Minus” 2000 (19 maja), nr 5587, s. 7.

Mroszczak Józef, *O dalszy wzrost poziomu ideowo-artystycznego plakatu polskiego*, „Przegląd Artystyczny” 1953, nr 3, s. 4-10.

Pierwsze półwiecze polskiego plakatu 1900-1950, pod red. Piotra Rudzińskiego, Lublin 2009.

Polski plakat filmowy, wyb. i oprac. Tadeusz Kowalski, ze wstępem Jana Lenicy, Warszawa 1957.

Polski plakat filmowy. 100-lecie kina w Polsce 1896-1996. Polish Film Poster. 100th Anniversary of The Cinema In Poland 1896-1996, pod red. Krzysztofa Dydo, Galeria Plakatu, Kraków 1996.

Schubert Zdzisław, *Polski plakat filmowy 1947-1967*, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Poznań 1969 [kat. wyst.].

Schubert Zdzisław, *Plakat musi śpiewać*, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Poznań 2012 [kat. wyst.].

Schubert Zdzisław, *Polska szkoła plakatu – konkret czy iluzja?*, „Zeszyty Artystyczne” 2021, nr 39, s. 17-26.

Wojciech Fangor. Ja. Autobiografia, pod red. Janusza Górskiego i Piotra Sitkiewicza, Gdańsk 2011.

100 lat polskiej sztuki plakatu. 100th Anniversary of Polish Poster Art, pod red. Krzysztofa Dydo, Biuro Wystaw Artystycznych w Krakowie, Kraków 1993.

123 polskie plakaty, które warto znać, pod red. Michała Wardy, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Warszawa 2019 [kat. wyst.].

PROGRAMY

KONFERENCJI JUBILEUSZOWYCH

Z OKAZJI 15- i 20-LECIA

POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA

i poprzedzających go

Stowarzyszenia Sztuki Nowoczesnej w Toruniu (2000-2011)

oraz

Polskiego Stowarzyszenia Sztuki Orientu (2006-2011)

Pawilon wystawowy Stowarzyszenia Architektów Polskich

Warszawa, ul. Foksal 2,

28 marca 2015 i 18 stycznia 2020

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
Biuro / Office: ul. Warecka 4/6-10, 00-040 Warszawa
Siedziba / Seat: ul. Foksal 11-6, 00-320 Warszawa
POLISH INSTITUTE OF WORLD ART STUDIES
+48 22 826 18 74, +48 601 31 36 91; biuro@world-art.pl

KONFERENCJA JUBILEUSZOWA

z okazji

15-lecia działalności

POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA

i jego poprzedników:

STOWARZYSZENIA SZTUKI NOWOCZESNEJ

(2000-2011)

oraz

POLSKIEGO STOWARZYSZENIA SZTUKI ORIENTU

(2006-2011)

P R O G R A M

Warszawa, 28 . 03 . 2015 r.

Pawilon Wystawowy
Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP
Warszawa, ul. Foksal 2

09:30-09:50 - Otwarcie konferencji

Prof. Jerzy Malinowski,
Powitanie gości i uczestników;

Dr Magdalena Janikowska,
O zdatności Słowiańskiego Sztuki Nowoczesnej

Dr Joanna Wasilewska,
Współpraca międzynarodowa Instytutu

09:50-10:20 - Część oficjalna

I SESJA PLENARNA

AZJA I EUROPA POŁUDNIOWO-WSCHODNIA

10:20-10:35

Prof. Waldemar Daluga, dr Magdalena Laptos
Badania sztuki bizantyjskiej i kościołów wschodnio-
chrześcijańskich, sztuki Ormian, rocznik „Series Byzantina”

10:35-10:50

dr Beata Biedrońska-Słota
Badania sztuki islamu - Imperium Osmańskie, kraje arabskie

10:50-11:05

Prof. Świętłana Czernomorna
Badania sztuki islamu - Europa Wschodnia; sztuka Tatarów

11:05-11:20

Magdalena Ginter-Frolow, Karolina Krzywicka
Badania sztuki islamu - Iran i Azja Środkowa

11:20-11:30

Dr hab. Piotr Balcerowicz
Badania przed-islamskiej sztuki Pakistanu, Afganistanu
i Azji Środkowej

11:30-11:40

Prof. Mażerna Czerniak-Drożdżawicz
Badania architektury Indii i Azji Południowo-Wschodniej

11:40-12:00

Dr Porjota Kanijska-Jones, dr Agnieszka Staszczak
Badania rzeźby i malarstwa Indii, rocznik „Art of the Orient”

12:00-12:10

Dr Izabella Koponia
Badania sztuki Azji Południowo-Wschodniej

12:10-12:20

Dr hab. Andrzej Rozwadowski
Badania sztuki Azji Południowej; rły naskalne, sztuka a szamanizm

12:20-12:30

Dr Agnieszka Helman-Walzy
Badania sztuki Nepalu, Tybetu i Mongolii

12:30-12:40

Edward Kojarski
Badania Kultury Chin

12:40-12:50

Dr Beata Łukomska
Badania sztuki Chin

seria „Artistic Traditions of Non-European Culture”

12:50-13:10

Dr hab. Beata Kubick, Ho-chi
Badania sztuki japońskiej

13:10-13:25

Dr hab. Weronika Łuzewska, Mirosława Wojtczak
Konservacja i ochrona dzieł sztuki Azji,
„Orientalne Studia o sztuce Orientu”

13:25-13:35

Dr Michał Jacoby
Publikacje o sztuce polskiej w języku chińskim i współpracy z in-
stytutem Adama Mickiewicza

13:35-13:50

Dr Agnieszka Kluczańska-Węgiel, Tomasz Klejna
Seria „Conferences and Studies of the Polish Institute of World Art
Studies” – główna seria Instytutu i inne publikacje

AMERYKA ŚRODKOWA I POŁUDNIOWA

13:50-14:10

Dr Ewa Kubick, dr Katarzyna Szoblik
Badania sztuki Ameryki Środkowej i Południowej;
rocznik „Arte de America Latina”

14:10-15:00 - obiad

II SESJA PLENARNA

EUROPA I AMERYKA POŁNOGNA

15:00-15:15

Prof. Jerzy Malinowski
Badania sztuki polskiej i Europy Środkowo-Wschodniej;
seria: „Pamiętnik sztuk pięknych” oraz „Studia i monografie”;
Katalog obradów Henryka Siemradzkiego

15:15-15:20

Dr Ewa Tonick
Badania sztuki 1945-1970

15:20-15:30

Dr Joanna Kucharczewska
Badania architektury polskiej i Europy Środkowo-Wschodniej;
dwurocznik „Studia z architektury nowoczesnej /
Studies on the modern architecture”

15:30-15:35

Dr Helena Brzezińska-Majdanowska
Badania „złoty wiek” architektury wschodnich domów Rzeczy-
pospolitej (Włochy, Podole)

15:35-15:45

Dr Renata Piętkowska
Badania sztuki żydowskiej w Polsce i Europie Środkowo-Wschod-
niej; seria „Jewish art in Poland and Central-Eastern Europe”

15:45-15:55

Dr Magdalena Stolarska-Fronia
Kongresy sztuki żydowskiej w Polsce i Europie Środkowo-
Wschodniej

15:55-16:05

Prof. Jan W. Stenkwicz
Badania sztuki emigracyjnej

16:05-16:15

Prof. Beata Jedlińska
Badania sztuki Europy Zachodniej i Ameryki Północnej

16:15-16:25

Dr Magdalena Geon
Konferencje sztuki Nowoczesnej w Toruniu;
seria „Studia o sztuce nowoczesnej / Studies on modern art”

16:25-16:35

Prof. Anna Markowska
Konferencje o sztuce współczesnej we Wrocławiu

16:35-16:45

Anna Gavranich
Konferencje Polskich i Rosyjskich Historyków Sztuki;
rocznik „Studia Europejskiej Pamięci” / Искыссво Восточной
Европы / Art of the East Europe

16:45-16:55

Prof. Jerzy Uścińowicz
Badania nad sztuką sakralną pogranicza chrześcijańskiego
Wschodu i Zachodu

16:55-17:10 - przerwa kawowa

III SESJA PLENARNA

AFRYKA

17:10-17:20

Dr Hanna Rubinkowska-Aniś
Badania nad sztuką etioopską w polskich kolekcjach i perspekty-
wy polskich badań nad sztuką Etiopii

17:20-17:30

Dr Jacek Tomaszewski
Badania terenowe w Etiopii

17:30-17:45

Dr hab. Anna Nadońska-Szyczyńska
Instytut a polska etnologia dżykstyżyczna

17:45-18:00

Dr hab. Aneta Pawłowska
Badania sztuki nowoczesnej Afryki

TEATR

18:00-18:20

Prof. Zbigniew Osiański
Badania nad teatrem polskim i kontaktami polsko-działyckimi

18:20-18:30

Dr Dominika Łarionow
Badania nad polską scenografią i plastyką teatralną

18:30-18:45

Dr Jakał Kapułek, dr Iga Rutkowska, Maurycy Gawarski
Badania nad teatrem Azji Wschodniej

18:45-19:00

Prof. Krzysztof Byrski
Badania nad teatrem Indii

19:00-19:10

Dr Agnieszka Aysen Kaim
Badania nad teatrem na Bliskim Wschodzie

19:20 - Podsumowanie konferencji

20:15 - Spotkanie towarzyskie w siedzibie Instytutu, ul. Folskiej 11

POLSKI
INSTYTUT
STUDIÓW
NAD SZTUKĄ
ŚWIATA

SZTUKA SYNTEZY SZTUK

ZARZĄD

zaprasza na spotkanie jubileuszowe z okazji 20-lecia działalności
POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
i poprzedzających jego założenie
Stowarzyszenia Sztuki Nowoczesnej (2000-2011) oraz
Polskiego Stowarzyszenia Sztuki Orientu (2006-2011)

Spotkanie odbędzie się **18 stycznia (sobota) 2020** o godz. 10.00
w pawilonie SARP, ul. Foksal 2

Spotkanie poświęcone zostanie prezentacji osiągnięć instytutu i jego perspektywom.
Program składa się z 3 paneli, obejmujących merytoryczny zakres jego działalności.

10.00-10.45 | OTWARCIE

Prof. Jerzy Malinowski - prezes (działalność instytutu)
dr Magdalena Furmanik-Kowalska - wicedyrektor (problemy finansowe)
Tomasz Klejna - Wydawnictwo Iako (działalność wydawnicza)
arch. Maria Piechotkova - czł. hon. (prezentacja tomu „Oppidum Judeorum”
i serii „Sztuka Żydowska w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej”)
prof. Teresa Grzybkowska - pamięci prof. Witolda Dobrowolskiego
(prezentacja książki „Podróż do Włoch Elżbiety Lubomirskiej i Stanisława Kostki Potockiego”).

11.00-12.00 | SZTUKA WSPÓŁCZESNA

Prof. arch. Piotr Marciński (architektura polska),
prof. Eleonora Jedlińska (plastyka polska),
prof. Katarzyna Kulpińska (polska grafika, plakat),
dr hab. Łukasz Guzek (nowe media, sztuka akcji)
prof. Anna Markowska (sztuka Europy i USA, „Pamiętnik Sztuk Pięknych”),
prof. Jan W. Sienkiewicz (sztuka polska zagranicą; Słownik artystów polskich
na obczyźnie XIX - XXI wieku),
dr Małgorzata Geron (seria „Studia o sztuce nowoczesnej”).

12.20-14.00 | SZTUKA AZJI, AFRYKI I AMERYKI POŁUDNIOWEJ

Dr Joanna Wasilewska (prowadzenie), dr Marcin Jacoby (Historia sztuki polskiej po chińsku),
dr Agnieszka Kluczevska – wiceprezes („World Art Studies”),
prof. Bogna Łakomska („Art of the Orient”, sztuka Chin),
prof. Beata Kubiak-Ho-Chi (*sztuka i teatr Japonii*),
prof. Jerzy Malinowski (Komitet Polska-Japonia; Polska Misja Artystyczno-Naukowa w Japonii),
prof. Dorota Kamińska-Jones (sztuka Indii),
dr Marianna Lis (*sztuka i teatr Azji Płd.-Wsch.*),
dr Beata Biedrońska-Słota (sztuka islamu, polsko-osmańskie kontakty artystyczne),
dr Magdalena Ginter-Frołow – skarbnik (sztuka perska),
Karolina Krzywicka (sztuka Azji Środkowej),
prof. Weronika Liszewska – wiceprezes i dr Jacek Tomaszewski (projekt „Digitalisation
and Preservation of the Manuscript Collection” w Jerozolimie, działalność konserwatorska),
prof. Aneta Pawłowska („The artistic traditions of non-European cultures”, sztuka Afryki),
dr Ewa Kubiak („Arte de America Latina”, sztuka Ameryki Łacińskiej).

15.00-16.00 | SZTUKA POLSKI, EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ

Prof. Waldemar Deluga – wiceprezes („Series Byzantina”, sztuka dawna Europy Środkowej,
sztuka kościoła wschodniego, sztuka Ormian),
prof. arch. Jerzy Uścińowicz (architektura kościoła wschodniego),
prof. Joanna Kucharzewska („Rezydencje na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej
– województwo podolskie”, „Studia z architektury nowoczesnej”),
prof. Tadeusz Bernatowicz (Rezydencje i siedziby szlacheckie na terenie dawnego
Wielkiego Księstwa Litewskiego),
dr Elżbieta Budzińska (Albumy Johanna Heinricha Müntza),
prof. Jerzy Malinowski, dr Maria Nitka („Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego”,
„Sztuka Europy Wschodniej”, polsko-rosyjskie kontakty artystyczne;
serie „Kultura artystyczna”, „Studia i monografie”, „Źródła do dziejów sztuki”),
prof. Swietłana Czerwonaja (polsko-rosyjskie i polsko-litewskie kontakty artystyczne;
sztuka Tatarów),
dr Renata Piątkowska (nowoczesna sztuka żydowska w Polsce),
dr Weronika Kobylińska-Busch („Dagerotyp”).

DYSKUSJA I SPOTKANIE TOWARZYSKIE

PODZAS SPOTKANIA ODBĘDZIE SIĘ KIERMASZ PUBLIKACJI INSTYTUTU I WYDAWNICTWA TAKO

MOŻNA ZAMÓWIĆ OBIAD W SĄSIEDNIEJ RESTAURACJI I ZAPŁACIĆ SKŁADKI

www.world-art.pl

**POLSKI
INSTYTUT
STUDIÓW
NAD SZTUKĄ
ŚWIATA**